

สถาบันสิทธินุชยชนและสันติศึกษา
มหาวิทยาลัยมหิดล

เพื่อนรักต่างศาสนา:

ผู้นำกับการกักตอสันติภาพและความปรองดองในสังคมไทย

พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์ ชาญชัย ชัยสุขโกศล
กมุอำหมัดนุร กุโนะ ชาริต้า ประสิทธิ์หิมะ

ข้อมูลทางบรรณานุกรมของสำนักหอสมุดแห่งชาติ

National Library of Thailand Cataloging in Publication Data

พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์ และคณะ.

เพื่อนรักต่างศาสนา: ผู้นำกับการถกทอสันติภาพและความ

ปรองดองในสังคมไทย. กรุงเทพฯ: อิมเพรสพริ้นท์ติ้ง, 2564. 43 หน้า.

ISBN 978-616-577-893-0

พิมพ์ครั้งที่ 1 2564

Mahidol University
Wisdom of the Land

โครงการนี้ได้รับทุนสนับสนุนจาก มหาวิทยาลัยมหิดล ปีงบประมาณ 2563

ออกแบบปก พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์

เครดิตภาพปก: <https://wall.alphacoders.com/>

ลิขสิทธิ์เป็นของผู้เขียนและคณะ

จัดพิมพ์โดย

อาจารย์ ดร.พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์ หัวหน้าโครงการ

สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล

999 อาคารปัญญาพิพัฒน์ ถ.พุทธมณฑล สาย 4 ต.ศาลายา อ.พุทธมณฑล จ.นครปฐม 73170.

Facebook: <https://www.facebook.com/Interfaith-Buddy-For-Peace-101405248461346>

พิมพ์ที่: อิมเพรส พริ้นท์ติ้ง, เลขที่ 51/57 ถ.วิภาวดีรังสิต ซ.66 ตลาดบางเขน หลักสี่ กรุงเทพฯ

สารบัญ

สารบัญ	3
บทสรุปสำหรับผู้บริหาร	4
Executive Summary	5
ส่วนที่หนึ่ง ถักทอโยงใยแห่งความไว้วางใจขึ้นใหม่	6
แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน : โย แมงมุม ยีสต์ โรตี	6
กระบวนการ วงจร และขั้นตอนการทำงาน	12
ส่วนที่สอง การสร้างสันติภาพข้ามศาสนา	18
สงขลา : พลังผู้หญิงสร้างสันติภาพ	18
ตรัง : สันติภาพข้ามศาสนา ผ่านงานจิตอาสาและเยาวชน	21
สตูล : ปรองดองข้ามสามศาสนา ผ่านงานสุขภาพ	27
ส่วนที่สาม บทเรียนและสิ่งท้าทายต่อชายแดนใต้	36
ความประทับใจและการเรียนรู้	36
ข้อท้าทายของงานข้ามศาสนาในสามจังหวัดภาคใต้	40
เอกสารอ้างอิง	42

บทสรุปสำหรับผู้บริหาร

เอกสารชิ้นนี้เป็นชิ้นที่สองของโครงการ “เพื่อนรักต่างศาสนา : ผู้นำกับการถักทอสันติภาพและความปรองดองในสังคมไทย” และเป็นส่วนหนึ่งของรายงานความก้าวหน้าครั้งที่สองของโครงการฯ ซึ่งกำลังอยู่ระหว่างดำเนินโครงการรอบ 6 เดือนแรก เนื้อหาของเอกสารชิ้นนี้แบ่งเป็น 3 ส่วน **ส่วนแรก** เป็นการอธิบายกรอบแนวคิดทฤษฎีและกระบวนการขั้นตอนการทำงานของโครงการ

ส่วนที่สอง เป็นบันทึกการเรียนรู้เกี่ยวกับการดำเนินงาน โครงการฯ ได้ชักชวนผู้นำทางศาสนา ได้แก่ พระและอิมาม และผู้นำธรรมชาติ โดยเฉพาะ อสม.ทั้งพุทธและมุสลิม ในสามจังหวัดภาคใต้ เดินทางไปศึกษาดูการทำงานข้ามศาสนานอกพื้นที่ ได้แก่ จ.สงขลา (พิพิธสถานธรรมภิกษุณีอาราม ต.เกาะยอ อ.เมือง), จ.ตรัง (โรงเรียนแสงธรรมวิทยาตรังมูลนิธิ อ.เมือง) และ จ.สตูล (วัดชานาธิปเฉลิม และมัสยิดบูเก้ตบูหงา) เพื่อเรียนรู้รูปแบบกระบวนการ หลักคิดต่างๆ ในการทำงานข้ามศาสนาผ่านมิติจิตอาสา งานเยาวชน และงานดูแลสุขภาพผู้ป่วยติดเตียงและผู้สูงอายุติดบ้าน

ส่วนที่สาม เป็นบทสะท้อนของผู้ร่วมเดินทางไปกับคณะดูงานฯ ว่าด้วยการเรียนรู้และการวิเคราะห์สิ่งที่ท้าทายต่างๆ หากจะนำบทเรียนที่ได้จากการดูงาน กลับมาปรับประยุกต์ใช้ในการสร้างเพื่อนรักต่างศาสนา เพื่อสร้างสันติภาพและการปรองดอง ในสามจังหวัดภาคใต้ต่อไป

Executive Summary

This little booklet is the second one of the project entitled “**Interfaith Buddy: Leaders for Weaving Peace and Reconciliation in Thailand**” and is a part of the second progress report of the project that has been implemented for six months. It divides into three parts. **Part One** explains our theoretical framework and process cycle of the project.

Part Two is a learning collection from our exposure trip that we invited formal religious leaders (monks and imams) and natural leaders (village health volunteers, both Buddhists and Muslims) from three southernmost provinces to learn about ideas, processes, and systems on interfaith works from outside their areas. Three case studies being visited were: Songkhla (Dhipaya Sathan Bhikkhuni Monastery); Trang (Saeng Tham Witthaya Trang School); and Satul (Chanathip Chaloem Temple and Bukit Bunga Mosque).

Part Three is the reflection from participants of exposure on their impression, learning, and also challenges if they apply lesson learns from this trip to their areas, in a spirit of bringing back peace and reconciliation between Buddhists and Muslims in three southernmost provinces of Thailand.

ส่วนที่หนึ่ง

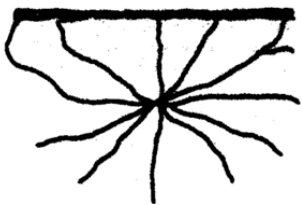
ชักจูงโยยแห่งความไว้วางใจขึ้นใหม่

แนวคิดทฤษฎีพื้นฐาน: โย แมงมุม ยีสต์ โรติ

งานสร้างสันติภาพและการปรองดองท่ามกลางพื้นที่ที่มีความขัดแย้งรุนแรงเรื้อรังหลายสิบปี โดยเฉพาะสันติภาพจากระดับชุมชนท้องถิ่นขึ้นมา นั้น ไม่สามารถใช้วิธีแบบเส้นตรง ใช้หลักตรรกะตรงไปตรงมาได้ เพราะบริบทสถานการณ์เกี่ยวข้องกับทั้งความคิด จิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก และชีวิตทั้งชีวิตของผู้คน ซึ่งซับซ้อนมากเกินกว่าจะใช้การทำนายผล คาดการณ์ ควบคุมและกะเกณฑ์หาตัวชี้วัดเชิงปริมาณได้

ในบริบทเช่นนี้ เราไม่สามารถใช้เพียง**หัวสมอง**คิดวางแผนได้ แต่จำเป็นต้อง**ทั้งเนื้อทั้งตัว ทั้งหัวใจ และร่างกาย** “ลงไปขลุก” อยู่ในสถานการณ์หรือเรียนรู้จากคนที่อยู่ในสถานการณ์จริง ซึ่งจะมีเหตุปัจจัย นานาประการที่มีศักยภาพก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงอยู่อย่างมากมาย ปัญหาอยู่ที่เราจะเห็นสิ่งเหล่านี้หรือไม่ การจะเห็นสิ่งเหล่านี้ได้ ไม่ได้ใช้ความฉลาดหลักแหลม แต่ต้องอาศัยสิ่งที่ จอห์น พอล เลเดอร์ช (John Paul Lederach) ศาสตราจารย์ด้านสันติภาพคนสำคัญของโลกเรียกว่า "การเจลิยวพบ" (serendipity) ซึ่งไม่มีใครสามารถบอกใครได้ว่าเป็นอย่างไร แต่จะสามารถสัมผัสได้ในสถานการณ์จริง (Lederach 2005; เลเดอร์ช 2555)

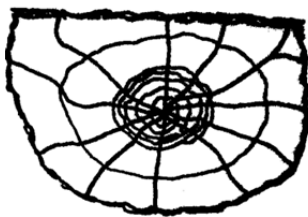
งานสร้างสันติภาพและการปรองดองคืองานฟื้นฟูโยยความสัมพันธ์และความไว้วางใจระหว่างกันและกันท่ามกลางความแตกต่างและความ

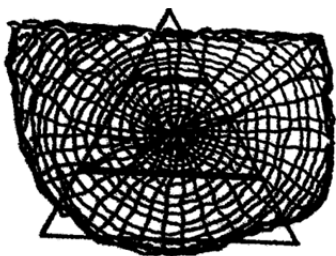
พร้อมที่จะถูกทำให้แตกแยกได้ตลอดเวลา ศาสตราจารย์เลเดอร์คเปรียบเทียบงานสร้างสันติภาพ เหมือนการทำงานของนักเฝ้ามองใยแมงมุม (web-watcher) ซึ่งโดยปกติแล้ว

ทำงานโดยออกไปในป่า พร้อมถุงเท้าเก่าๆ ใส่แบ่งข้าวโพดติดไปด้วย เนื่องจากใยแมงมุมไม่สามารถมองเห็นได้ง่ายๆ และไม่ได้มีขนาดใหญ่โตอะไร จึงต้องค่อยๆ ก้าว*เท้า*ไปอย่างเชื่องช้าชนิดที่ใช้เวลานานนับชั่วโมง เพียงเพื่อก้าวไปในระยะ 300-500 เมตรเท่านั้น **ประสาทสัมผัส**ทุกด้านตื่นตัว ในขณะที่*ดวงตา*ก็พยายามมองหาใยแมงมุมไป *ปาก*ก็ทำเสียงเลียนแบบแมงมุมเพื่อล่อให้แมงมุดออกมา ส่วน*ผิวหนัง*ต้องมีความเฉียบไวต่อการสัมผัสถึงใยแมงมุมที่อาจไปแตะเข้าเมื่อไหร่ก็ได้ เพราะหากไม่ระวัง เขาจะทำลายใยแมงมุนั้นไปโดยไม่ตั้งใจ เมื่อพบใยแมงมุมแล้ว เขาก็จะโรยแบ่งข้าวโพดลงไป เพื่อให้เห็นใยแมงมุมได้มากขึ้น การสร้างสันติภาพก็เช่นเดียวกัน เราจำเป็นต้องอาศัยประสาทสัมผัสทุกชนิด เพื่อให้เห็นแจ้งในสถานะทั้งหมดในพื้นที่ที่ความขัดแย้งรุนแรงเรื้อรัง

นอกจากนี้ ท่ามกลางสายสัมพันธ์และความไว้วางใจที่เบาบางหรือขาดสะบั้นด้วยความรุนแรงที่เกิดขึ้น นักสร้างสันติภาพยังจำเป็นต้องทำงานเหมือน “แมงมุม” อีกด้วย เมื่อพบทำเลที่เหมาะสมสำหรับการสร้างใยแมงมุมแล้ว แมงมุมจะเริ่มจากวิ่งไปตามจุดต่างๆ เพื่อสร้างเส้นใยโครงหลักที่

เป็นรูปดาว ซึ่งเป็นการ "สร้างจุดเชื่อมโยงอย่างมียุทธศาสตร์" ดุจเดียวกับงานสร้างสันติภาพจะต้องรู้ว่า จะสร้างสายสัมพันธ์เชิงยุทธศาสตร์กับใครในพื้นที่นั้นๆ บ้าง ที่สามารถมีอิทธิพลต่อคนอื่นๆ และสถานการณ์ในพื้นที่ จากนั้น แมงมุมก็จะวิ่งวนไปรอบๆ จุดศูนย์กลางของโครงใยรูปดาว วงแล้ววงเล่า เพื่อเชื่อมเส้นใยหลักๆ เหล่านี้ยึดโยงกันและกัน เส้นใยที่เชื่อมโยงเส้นที่เป็นใยหลักกว่า จะค่อยๆ ถูกผลิตขึ้นเรื่อยๆ อย่างสับสนและไม่ลดละจนกระทั่งเกิดเป็นผืนใย

ผืนใยแมงมุมที่ได้ออกมา จะค่อนข้างทนทานยืดหยุ่น นอกจากจะมีศูนย์กลางยึดโยงทั้งผืนไว้ด้วยกันแล้ว แต่ละจุดของผืนใยก็ยึดโยงกันเอง และเป็นอิสระจากศูนย์กลางของใยแมงมุมเช่นกัน

ดังนั้น หากจุดใดจุดหนึ่งของผืนใยขาดไป ก็จะไม่กระทบกับจุดอื่น

นอกจากนี้ ในแง่การขับเคลื่อนความเปลี่ยนแปลงระดับนโยบายและภาพที่กว้างมากขึ้นนั้น เลเดอร์คิเสนว่า การรณรงค์โดยมีเป้าหมายเชิงปริมาณให้เกิด “มวลชนพลิกผัน” (critical mass) นั้นยากและที่ถอเกินไป แต่การเพ้นหาปัจจัยเชิงคุณภาพ หรือสิ่งที่เขาเรียกว่า “ยีสต์พลิกผัน” (critical yeast) น่าจะเป็นไปได้มากกว่า ยีสต์เป็นปัจจัยสำคัญที่ไปทำปฏิกิริยากับแป้งธรรมา (เปรียบดั่ง "มวลชนพลิกผัน") เพื่อทำให้ขนมปังหรือโรตีสูขึ้นรูปได้ (เปรียบเสมือนสร้างความเปลี่ยนแปลงได้) แต่จะทำให้ยีสต์สามารถทำให้ขนมปังฟูได้ ก็อาศัยอีกหลากหลายปัจจัย เช่น การเก็บ

รักษายิสต์ไว้ในอุณหภูมิที่เหมาะสม ค่อยๆ เทยีสต์ลงไปในขณะที่ผสมแป้ง โดยที่ต้องไม่เทเข้าหรือเร็วเกินไปด้วย เพราะยีสต์จะตายหากผสมในสัดส่วนที่ไม่เหมาะสม จากนั้น ต้องค่อยๆ นวดแป้งที่ผสมแล้วอย่างดี เป็นต้น

ทำนองเดียวกับยีสต์ในการทำโรตีสหรือขนมปัง ในงานสร้างสันติภาพ และการปรองดองนั้น เราจำเป็นต้องเฟ้นหาว่าใครบ้างในพื้นที่ความขัดแย้ง ยึดเยื้อที่หากได้รับการถกทอสายสัมพันธ์เชื่อมโยงถึงกันแล้ว จะก่อให้เกิด การ “ขึ้นรูปสันติภาพและการปรองดอง” ได้ หลักของยีสต์พลิกผัน คือ คน จำนวนน้อย โดยเฉพาะคนที่คิด/เห็น/รู้สึกต่างกันมากๆ ที่เชื่อมกันอย่างมี ยุทธศาสตร์ สามารถทำให้การปรองดองเกิดขึ้นได้มากกว่าคนจำนวนมากที่ คิดเหมือนๆ กัน ดังนั้น จุดเน้นจึงไม่ได้อยู่ที่ปริมาณ แต่เป็นคุณภาพของ ผู้คนที่มาปฏิสัมพันธ์กัน โดยแต่ละคนเปรียบเสมือนแต่ละจุดที่เชื่อมโยงกัน บนผืนใยแมงมุมแห่งสายสัมพันธ์ข้ามความแตกต่าง ข้ามภาคส่วน และข้าม ตำแหน่งแห่งที่ในพื้นที่ความขัดแย้งยึดเยื้อได้อย่างกว้างขวางครอบคลุม

ภาพลักษณ์ของใยแมงมุม และการเฟ้นหา “ยีสต์วิฤติ” เพื่อนำมา เชื่อมโยงกันนี้ นับเป็นการทำงานที่หนักหนาสาหัสมากสำหรับคนทำงาน สร้างสันติภาพ อีกทั้ง เรายังจำเป็นต้องพิจารณาให้มั่นใจว่า ใครบ้างคือ “ยีสต์พลิกผัน” ตัวจริง? และนั่นคือสิ่งที่ทำให้ทีมงานของโครงการเรา ซึ่ง เน้นสันติภาพจากระดับชุมชนขึ้นมา จึงจำเป็นต้องลงพื้นที่เชิงยุทธศาสตร์ เพื่อเยี่ยมเยียนผู้ที่เกี่ยวข้องคนสำคัญๆ และพาคนในพื้นที่ไปเยี่ยมเยียนกัน และกัน เป็นจำนวนมากกว่า 38 แห่งในช่วง 6 เดือนแรกของโครงการ (ดู ภาพหน้าถัดไป)

กระบวนการ วงจร และขั้นตอนการทำงาน

บนฐานหลักคิดทฤษฎีดังกล่าว เมื่อแปลงเป็นกระบวนการในการทำงานสร้างความปรองดองข้ามศาสนาของโครงการ สามารถแสดงออกมาเป็นภาพคร่าวๆ ทั้งหมด 9 ขั้นตอน มีลักษณะหมุนวนเป็นวงจรน้อยใหญ่ กลับไปกลับมาดูเกี่ยวกับการทำงานของแมงมุม ดังนี้ (ดูภาพหน้าก่อนหน้า)

1) **แนะนำโครงการและชักชวนร่วมกิจกรรม** : ทีมงานโครงการลงพื้นที่เข้าเยี่ยมเยียนบุคคลสำคัญกลุ่มต่างๆ ในพื้นที่ เพื่อแนะนำตัวเองและโครงการและชักชวนร่วมกิจกรรมของโครงการ ตั้งแต่ระดับจังหวัด อำเภอ ตำบล หมู่บ้าน ทั้งที่เป็นการเข้าเยี่ยมคารวะบุคคล ผู้ว่าราชการจังหวัด เจ้าคณะจังหวัด ประธานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัด นายอำเภอ การเยี่ยมนมัสการ เจ้าอาวาสและพระวัดต่างๆ รวมทั้งจัดกิจกรรมเยี่ยมเยียนพูดคุยกับโต๊ะอิหม่าม รองอิหม่าม โต๊ะบิหลั่น คอเต็บ ผู้อำนวยการและเจ้าหน้าที่ โรงพยาบาลส่งเสริมสุขภาพตำบล (รพ.สต.) สำนักงานวัฒนธรรมจังหวัด อาสาสมัครสาธารณสุขประจำหมู่บ้าน (อสม.) ทั้งชาวพุทธและมุสลิม ฯลฯ อนึ่ง ในการเยี่ยมเยียนแนะนำโครงการระยะหลัง ทีมงานจะชักชวนสมาชิกในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ให้ได้ร่วมไปกับคณะของเรา เพื่อเยี่ยมเยียนเพื่อนต่างอำเภอกันด้วยเช่นกัน

2) **จัดตั้งกลุ่มไลน์เพื่อสื่อสารกันเองภายในโครงการ** : ในระหว่างการเยี่ยมเยียนผู้คนแต่ละกลุ่ม ทีมงานจะเชิญชวนทุกคนที่เกี่ยวข้องเข้าร่วมในกลุ่มไลน์ ชื่อ “กทส.มหิตล ภาคีสุภาพวะสันติภาพ” (ปัจจุบันมีสมาชิกอยู่ 57 ชื่อบัญชีผู้ใช้) เพื่อส่งข่าวสารข้อมูล ภาพถ่าย/คลิปวิดีโอ การเยี่ยมเยียน

ของโครงการเอง หรือกิจกรรมต่างๆ ที่สมาชิกที่เข้าร่วมโครงการดำเนินการ ที่เกี่ยวข้องกับการสร้างความปรองดองข้ามศาสนา ให้ได้อัพเดทรับรู้ถึงกัน และกันได้มากขึ้น เช่น สมาชิกชาวมุสลิมส่งข่าวการจัดพิธีเข้าสู่หน้ตของญาติ และเชิญชวนสมาชิกทั้งพระ อีหม่าม ชาวพุทธ และชาวมุสลิมในกลุ่มไลน์เข้าร่วมพิธีด้วย หรือพระบางท่านส่งภาพข่าวชาวพุทธที่มาทำบุญที่วัด และญาติชาวมุสลิมก็ฝากของมาถวายพระที่วัดด้วย เป็นต้น

3) **การบันทึกข้อมูล :** ในแทบทุกกิจกรรม ทั้งการเยี่ยมพุดคุยขนาดเล็ก 2-3 คน ไปจนถึงวงประชุมเชิงปฏิบัติการขนาดใหญ่ 30 คน ทีมงานจะมีการบันทึกข้อมูลทั้งตัวอักษร ภาพ เสียง อยู่เป็นระยะ เพื่อใช้ในการวิเคราะห์ และสังเคราะห์ข้อมูลต่อไป

4) **สนับสนุนให้คนในพื้นที่จัดกิจกรรมเยี่ยมเยียนข้ามศาสนา** **กันเอง** ทั้งที่เป็นการเยี่ยมเยียนพระ อีหม่าม ผู้นำศาสนา และเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงและผู้สูงอายุติดบ้าน ทั้งชาวพุทธและมุสลิม ดังที่ได้มีทำไปบ้างแล้ว ในชุมชน อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี ผ่านกิจกรรม “ปัน ปัน บุญ” เมื่อวันที่ 17 ตุลาคม 2563 หรือที่ ตำบลยุโป อ.เมือง จ.ยะลา เมื่อวันที่ 24 กุมภาพันธ์ 2564 เป็นต้น

5) **สื่อสารสาธารณะ :** นอกจากทำงาน “โยงโยแมงมูม” เชื่อมระหว่างคนในพื้นที่กลุ่มต่างๆแล้ว โครงการได้จัดทำ facebook fanpage ในชื่อ “Interfaith Buddy for Peace” ขึ้น เพื่อสร้างโยงโยความรับรู้ระหว่างคนในพื้นที่กับคนส่วนอื่นๆของประเทศไทยอย่างต่อเนื่องอีกด้วย โดยทั้งส่งข่าวสารข้อมูล ภาพ คลิปวิดีโอ รวมถึงการถ่ายทอดสดการสัมมนา

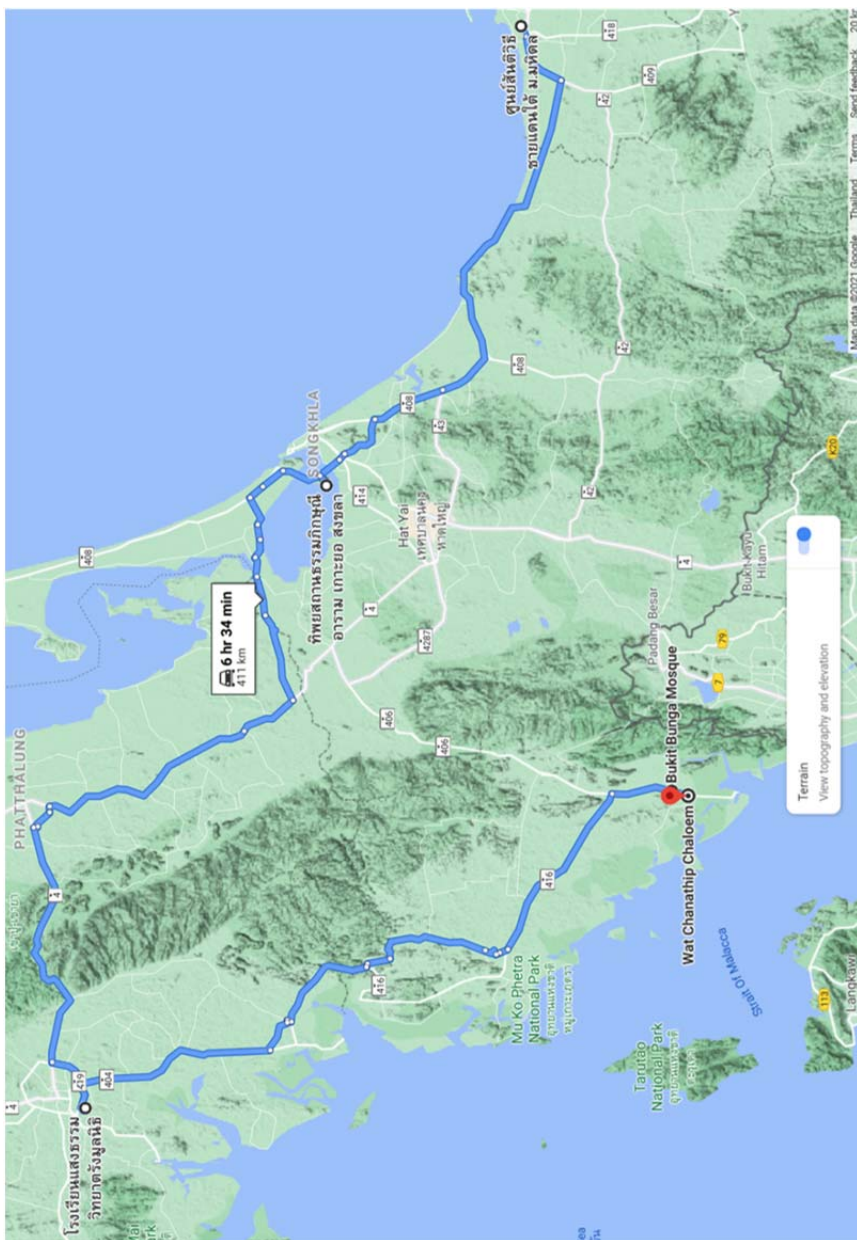
วงคุย หรือบางกิจกรรมการเยี่ยมของเรา ผ่าน facebook live นอกจากนี้โครงการยังได้จัดให้มีทีมสื่อติดตามเราไปในกิจกรรมบางส่วน เพื่อทำการสัมภาษณ์บุคคลสำคัญๆ บันทึกวิดีโอกิจกรรมต่างๆ และจัดทำเป็นคลิปวิดีโอเผยแพร่ด้วยเช่นกัน โดยในขณะที่กำลังอยู่ระหว่างการตัดต่อคลิปจำนวน 2 คลิป และจะได้เผยแพร่ใน fanpage เร็วๆนี้

6) **ถอดบทเรียนร่วมกับชุมชน** : หลังจากจัดกิจกรรมการเยี่ยมเยียนข้ามศาสนาแล้ว เรามีกระบวนการพูดคุยเพื่อถอดบทเรียนการจัดกิจกรรมแต่ละครั้ง เพื่อปิดจุดอ่อน เสริมจุดแข็ง และสนับสนุนให้ชุมชนแต่ละแห่งได้จัดกิจกรรมเยี่ยมเยียนพื้นที่อื่นๆ กันเองเพิ่มขึ้นต่อไป

7) **ศึกษาดูงานนอกสามจังหวัดภาคใต้** : เมื่อทีมงานของโครงการฯ ในฐานะ “แมงมุม” สร้างโยงใยสายสัมพันธ์เชื่อมโยงผู้คนระดับชุมชนในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ได้ระยะหนึ่ง ด้วยการเยี่ยมเยียนสถานที่ต่างๆ ราว 30 แห่งแล้ว เราได้จัดกิจกรรมศึกษาดูงานการสร้างความปลอดภัยข้ามศาสนาในพื้นที่อื่นๆ นอกสามจังหวัดภาคใต้ด้วย เพื่อสร้างแรงบันดาลใจ ใฝ่เตียความคิด และเรียนรู้วิธีการต่างๆ ในการทำงานข้ามศาสนาย้อนกลับมาสำหรับทำงานในพื้นที่ตนเองต่อไป โดยเมื่อวันที่ 10-12 ธันวาคม 2564 เราชักชวนคนในจังหวัดชายแดนภาคใต้ประมาณ 20-25 คนที่คาดว่าจะเป็น “อีสต์พลิกผัน” ได้ เพื่อเดินทางไปดูงานที่ จ.สงขลา (ทิพยสถานธรรมภิกษุณีอาราม ต.เกาะยอ อ.เมือง), จ.ตรัง (โรงเรียนแสงธรรมวิทยาตรังมูลนิธิ อ.เมือง) และ จ.สตูล (วัดชนาธิปเฉลิม และมัสยิดบูเก๊ตบูหงา) ซึ่งจะได้กล่าวถึงรายละเอียดใน “ส่วนที่สอง” ของเอกสารชิ้นนี้

8) **สานเสวนาแบบประชาธิปไตยเชิงลึก** : เมื่อเราสร้างสายสัมพันธ์และความไว้วางใจกันระหว่างทีมงานกับสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการ และระหว่างสมาชิกผู้เข้าร่วมโครงการด้วยกันเอง มากขึ้นแล้วในระดับหนึ่ง (เปรียบเสมือนการ “นวดแป้ง” ทำโรตีสีหรือขนมปังที่ทำไปได้ระดับหนึ่งแล้ว) โครงการของเราจะจัดการสานเสวนาข้ามศาสนา โดยใช้แนวทางประชาธิปไตยเชิงลึก (deep democracy, Mindell 2002) ซึ่งเป็นจิตวิทยาเชิงลึกแขนงหนึ่งที่ใช้ในงานสันติภาพข้ามความต่างทางอัตลักษณ์ ศาสนา ชาติพันธุ์ ฯลฯ ในหลายประเทศ เพื่อให้สมาชิกโครงการ สามารถสื่อสารกัน ในข้อประเด็นปัญหาที่ยากๆ มากขึ้น หรือสื่อสารความรู้สึกเล็กๆ ที่เกี่ยวข้อง กับเหตุการณ์ความขัดแย้งและความรุนแรงให้กันและกันฟังและเข้าใจกันมากขึ้น และสร้างความไว้วางใจให้ยิ่งแข็งแกร่งมั่นคงมากขึ้น จนสามารถ กลายเป็นคนทำงานสร้างสันติภาพและการปรองดองในระดับพื้นที่ได้เอง ต่อไปมากขึ้น กิจกรรมในส่วนนี้ จะได้จัดทำขึ้นในอนาคตอันใกล้

9) **เวทีสาธารณะ** : เมื่อใกล้สิ้นสุดโครงการในปีแรก ซึ่งคาดหวังให้ได้ “โยแมงมุม” เต็มผืน และมี “อีสต์ฟลิคผัน” ทำงาน “ขึ้นรูป” การปรองดองในพื้นที่ไปได้ระดับหนึ่งแล้ว เราจะจัดเวทีสาธารณะเพื่อสื่อสารผลการวิจัยและบทเรียนต่างๆ ที่เกิดขึ้นในความพยายามสร้างเพื่อนรักต่างศาสนา เพื่อเป็นผู้นำในการถกทอสันติภาพและฟื้นคืนความปรองดองใน จังหวัดชายแดนภาคใต้ต่อไป โดยนิมนต์/เชิญ พระ อหิมา อสม.พุทธและมุสลิม ผู้เปรียบดั่ง “อีสต์ฟลิคผัน” บางส่วนในพื้นที่เข้าร่วมเป็นผู้ร่วม นำเสนอในเวทีสาธารณะนี้ด้วยเช่นกัน

ส่วนที่สอง

การสร้างสันติภาพข้ามศาสนา

ระหว่างวันที่ 10-12 ธันวาคม 2563 ทางโครงการฯ ได้จัดกิจกรรม การศึกษาดูงานเกี่ยวกับการขับเคลื่อนสันติภาพและการปรองดองข้าม ศาสนา โดยนิมนต์พระ เชิญอุหม่าม และอสม.ชาวพุทธและมุสลิม จากใน พื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ ไปดูงานด้วยกันที่จังหวัดสงขลา ตรัง และ โดยเฉพาะที่จังหวัดสตูล รวมระยะทางกว่า 400 กิโลเมตร (เที่ยวเดียว) เพื่อให้ผู้นำชุมชนศาสนาและสุขภาพ กว่า 20 ชีวิต ได้เรียนรู้จาก ประสบการณ์ตัวเองถึงโมเดลการทำงานสร้างสันติภาพข้ามศาสนาในแงุ่มที่ แตกต่างออกไป และเกิดแรงบันดาลใจ ความคิดจินตนาการใหม่ๆ ในการ นำมาใช้ขับเคลื่อนสันติภาพในพื้นที่ของตนเองในสามจังหวัดภาคใต้

สงขลา : พลังผู้หญิงสร้างสันติภาพ

สถานที่แรกที่คณะดูงานของเราไปศึกษา คือ ทิพยสถานธรรมภิกษุณี อาราม ต.เกาะยอ จ.สงขลา ซึ่งเป็นเกาะกลางน้ำ ในทะเลสาบสงขลา และ เป็นที่ตั้งของคณะภิกษุณีนับสิบรูป นำโดย **ภิกษุณีธัมมกมล** ที่อารามแห่งนี้ นอกจากสนับสนุนการบรรลัธรรมผู้หญิงในฐานะภิกษุณีแล้ว ยังทำงานด้าน สันติภาพเชิงบวก โดยเปิดเป็นศูนย์ดูแลผู้ป่วยระยะสุดท้ายอยู่ภายในอาราม เลย อีกทั้งยังร่วมกับ อสม.ทั้งพุทธและมุสลิมในการดูแลผู้ป่วยติดเตียงและ ผู้สูงอายุติดบ้านในบริเวณตำบลเกาะยออีกด้วย

คณะของเราได้รับเกียรติจาก **คุณ จริญญา จันทรพาน** (ปลัดจังหวัดสงขลา) และ**อาจารย์ สมาน ดือราแม** (สำนักงานคณะกรรมการอิสลามประจำจังหวัดสงขลา) สละเวลามาดำเนินการและร่วมพูดคุยกับคณะอยู่พักใหญ่

จากนั้น คณะภิกษุณีพาเราไปเข้าเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงและผู้สูงอายุ โดยเฉพาะ **คุณทวด เคลื่อน นวลรัตน์** อายุ 105 ปี ซึ่งบ้านอยู่เยื้องไปจากพิพิธสถานธรรมภิกษุณีอารามเพียงเล็กน้อย ท่านมีสติสัมปชัญญะเกินร้อย ไม่มีโรคประจำตัวใดเลย จดจำเรื่องราวต่าง ๆ ได้อย่างดี สายตายังดีมาก มีเพียงหูที่ตึงตามวัย สามารถเดินได้โดยใช้เครื่องช่วยเดิน

เมื่อคุณทวดเคลื่อนเห็น**พระครูโฆษิตสุตากรณ์** (ท่านขาว แห่งวัดบูรพาราม อ.ยะหริ่ง ปัตตานี) ก็ยกมือไหว้พระ และแหล่งใต้กับท่านพระอาจารย์ขาว และยังสวดมนต์ได้อย่างแม่นยำให้เราได้ฟังด้วย เมื่อคุณทวดเห็นพี่น้องมุสลิมในคณะดูงานของเรา ท่านก็ยิ้มให้ด้วยความเมตตา และพี่น้องมุสลิมก็ได้ขอพรคุณทวดด้วย คุณทวดเคลื่อนเล่าเรื่องต่าง ๆ ให้พวกเราฟังอย่างครั้นเคร่ง นับเป็นผู้สูงวัยที่อารมณ์ดีมาก พวกเรารู้สึกมีบุญที่ได้สนทนากับคุณทวดเคลื่อนมาก ก่อนจากลา กัน พวกเราขอบพระคุณทวดและหวังว่าจะได้กลับไปนั่งฟังเรื่องราวจากท่านอีก (น่าเสียดายที่วันที่ 1 กุมภาพันธ์ 2564 ราว 3 เดือนหลังจากนั้น คณะภิกษุณีแจ้งข่าวเรา ว่า คุณทวดเคลื่อนได้สละร่างออกเดินทางไกลแล้ว ยังความใจหายมาแก่เรายัง จึงได้ส่งพวงหรีดไปร่วมอาลัยแทนเนื่องจากเป็นช่วงโควิดมีคำสั่งห้ามเดินทาง)

หลังจากนั้น เราได้เข้าเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงที่เหลืออีก 3 ราย บริเวณตำบลเกาะยอ ก่อนเคลื่อนขบวนกันขึ้นรถตู้สองคันเพื่อไปต่อกันที่จังหวัดตรัง

(จากซ้าย) อ.พัทธธีรา นาคอุไรรัตน์, อ.นุমান สะอา, พระอิทธิยาวัธย์, พระมหาธีรยุทธ (ลูกหลวง)

ตรัง : สันติภาพข้ามศาสนา ผ่านงานจิตอาสาและเยาวชน

ที่โรงเรียนแสงธรรมวิทยาตรังมูลนิธิ อ.เมือง จ.ตรัง อันเป็นสถานที่ดูงานแห่งที่สองของเรา เราได้พบกับความสัมพันธ์อันน่าประทับใจระหว่าง **ดร.ซอลีเฟาะ โต๊ะหลี** (ผู้อำนวยการหญิงมุสลิม แห่งโรงเรียนแสงธรรมวิทยา จังหวัดตรัง) และ**พระมหาธีรยุทธ จิตตบุญโญ** เลขานุการ เจ้าคณะอำเภอเมืองตรัง และนักศึกษาปริญญาเอกมหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์ราชวิทยาลัย (มจร.) ที่นับถือกันในฐานะ “แม่หญิง” กับ “ลูกหลวง” และทำงานจิตอาสาและพัฒนาเยาวชนทั้งพุทธและมุสลิมในจังหวัดตรังร่วมกัน

แม่หญิงกล่าวว่า “ในความสัมพันธ์ลักษณะนี้ มีความ**เว้นวรรค**ในเรื่องของ**หลักความเชื่อ หลักปฏิบัติ หลักความศรัทธาเกี่ยวกับศาสนาบางประการ** แต่ในทางโลกนั้นถือว่าเป็นเรื่องที่เหมาะสมอย่างยิ่งที่เราจะมีความสัมพันธ์กัน เพราะเราทุกคนเป็นมนุษย์ที่อยู่ในโลกนี้ด้วยกัน”

พระมหาธีรยุทธ ผู้เป็นลูกหลวง ก็กล่าวถึงแม่หญิงด้วยแนวคิดข้ามศาสนาที่น่าสนใจว่า “สิ่งที่ได้จากการพูดคุยกับ **ผอ.โรงเรียนแสงธรรมวิทยา คือ ท่านมีหัวใจที่เป็นพระโพธิสัตว์** หมายถึงว่าในทางพุทธ บุคคลที่มีมุมมองความคิดหวังปรารถนาดีต่อคนอื่น มีแต่ให้อยากจะทำให้อีกคนหนึ่งพ้นจากความทุกข์ดังเช่นพระโพธิสัตว์”

แม่หญิงและลูกหลวงได้พบกันครั้งแรกในโครงการเยาวชนโครงการหนึ่ง ต่อมาก็จัดโครงการจิตอาสาหาสีโรงเรียนแสงธรรมฯ ร่วมกัน ในวันงาน ลูกหลวงอยู่โรงเรียนตั้งแต่ 8:00-22:00 น. เป็นพระรูปเดียวในโรงเรียนเอกชนสอนศาสนาอิสลามแห่งนี้

กิจกรรมหลักในวันนั้น คือ นันทนาการและสร้างความเข้าใจใหม่ๆ ในมิติด้านศาสนาที่แตกต่างกันภายในโรงเรียนแสงธรรมฯ จากผู้เข้าร่วม 150 คนนั้น ประกอบด้วยเด็กจากภายนอกโรงเรียน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นพุทธ และเด็กภายในโรงเรียน ซึ่งส่วนใหญ่เป็นมุสลิม ความท้าทาย คือ เด็กๆ จะมีปฏิสัมพันธ์อย่างไร โดยเฉพาะปัญหาในหลักการทางศาสนา เช่น ศาสนาอิสลามห้ามไม่ให้ลูกเนื้อต้องตัวระหว่างหญิงชายที่ไม่ใช่สายเลือดเดียวกัน เด็กๆ จะสามารถทำงานร่วมกันได้หรือไม่

ลูกหลวงเล่าให้ฟังว่า เด็กๆ สามารถสวมนจุดต่างและแสวงหาจุดร่วม ทำงานได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่จำเป็นต้องลูกเนื้อต้องตัวกันระหว่างหญิงชาย รวมถึงแก้ไขข้อห้ามอื่นของศาสนาได้ด้วยตัวเอง กิจกรรมทำนองนี้ จึงเป็นการเพิ่มความรู้อย่างใหม่ เกี่ยวกับศาสนาทั้งพุทธและมุสลิม รวมถึงทำให้เด็กๆ มีเครือข่ายระหว่างเยาวชนต่างจังหวัดต่างพื้นที่ต่างอำเภอมากขึ้น เพื่อเป็นรากฐานให้เด็กๆ สามารถติดต่อสัมพันธ์กันไปจนถึงอนาคต

ในทางกลับกัน เมื่อลูกหลวงมีงานพัฒนาหลักสูตร ก็ได้เชิญแม่หญิงมาบรรยาย ซึ่งลูกหลวงเล่าว่า แม่หญิงก็ “ได้รับเสียงตอบรับจากเด็กๆ อย่างดีเยี่ยม จนกลายเป็นไอดอลของเด็กๆ”

นอกจากนี้ ที่ตรัง เรายังได้พบกับ **อาจารย์ นุมาน สะอะ ประธานมุสลิมสัมพันธ์จังหวัดตรัง** ซึ่งเดิมเป็นคนยะลาและย้ายมาอยู่ที่ตรัง 8 ปีแล้ว อ.นุมาน เริ่มงานพหุวัฒนธรรมที่นี่ด้วยการจัดกิจกรรมโครงการรวมก้อนสัมพันธ์ (ละศีลอด) ซึ่งไม่เคยมีมาก่อนในจังหวัดตรัง อีกทั้งชวนกระแสดูความคิดแง่ลบต่อชาวมุสลิม ด้วยการจัดกิจกรรมนี้ในจวนผู้ว่าราชการจังหวัด

อีกด้วย แต่ก็ได้รับการตอบรับจากผู้ว่าราชการจังหวัดอย่างดี โดยท่านไปเรียนเชิญผู้นำมัสยิดต่างๆด้วยตนเอง ทำให้มีผู้เข้าร่วมงานนี้เป็นจำนวนมาก รวมถึงหัวหน้าราชการทุกภาคส่วนทั้งที่เป็นพุทธและมุสลิม

หลังจากนั้น อ.นุมาน ยังได้ทำโครงการช่วยเหลือเด็กกำพร้าทั้งพุทธมุสลิม และคริสต์ อีกด้วย ในกิจกรรมนี้ **พระอิทธิยาวัธย์ สุวีระราชูฒิ โชติปัญโญ** (วัดนิคมประทีป (วัดโคกหล่อ) อ.เมือง จ.ตรัง) พานักศึกษาจากสถาบันสันติศึกษามหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์ วิทยาเขตหาดใหญ่ มาดูงานด้านศาสนาที่มีสยิด โบสถ์วัด ในเมืองตรัง จึงได้มาร่วมงานเด็กกำพร้าด้วย

อ.นุมาน เล่าว่า ในงานวันนั้น มีนักศึกษาคนหนึ่งที่เคยว่าเป็นมุสลิมถาม อ.นุมานว่า **พระสามารถบริจาคเงินให้กับเด็กมุสลิมได้หรือไม่?** อ.นุมาน ตอบว่า **“ได้สิ ทำไมจะบริจาคไม่ได้ ศาสนาอิสลามไม่ได้มีข้อห้ามอะไรเกี่ยวกับเรื่องนี้”** ซึ่งเป็นความเข้าใจใหม่ที่ได้จากการทำงานร่วมกัน เพราะเดิม คนมุสลิมบางส่วน มักจะเข้าใจว่าคนมุสลิมไม่สามารถรับของบริจาคที่มาจากพระหรือคนต่างศาสนาได้ อ.นุมานกล่าวว่า ศาสนาอิสลามไม่ได้ห้ามว่าใครจะเป็นผู้บริจาค แต่สำคัญคือเจตนาและของที่บริจachtenนั้น ผู้รับสามารถที่จะใช้สอยได้หรือไม่ และเป็นสิ่งของที่ถูกละเมิดศาสนาหรือไม่

หลังจากนั้น ตัวแทนเยาวชนหญิงมุสลิมคนหนึ่ง ที่ต้อนรับคณะดูงานของเราวันนั้น ได้เล่าแสดงความเห็นเกี่ยวกับการทำงานกับเพื่อนต่างศาสนาว่า ศาสนาไม่ได้เป็นข้อจำกัดหรือข้อผูกมัดให้การทำงานร่วมกันเป็นสิ่งที่ยากลำบาก เพราะจริงๆ แล้วหากว่าเราเปิดใจ การทำงานนั้นจะง่ายขึ้น และเธอจบประโยคได้อย่างน่าประทับใจ ว่า **“ขีดจำกัด ไม่มี ในคำว่า เพื่อน”**

ซ้าย ดร.ซอลีเฟาะ (แม่หญิง)

ขวา : ภิกษุณีธัมมกมลลา

จากความเห็นข้างต้น ทำให้พระอาจารย์มหาธีรยุทธ เล่าถึงแรงบันดาลใจที่ทำให้ท่านมาทำงานพหุวัฒนธรรมข้ามศาสนาจนถึงปัจจุบัน ว่ามาจาก คำพูดของเด็กหญิงมุสลิม ชั้นมัธยมศึกษาปีที่หนึ่ง เพียงประโยคเดียว ซึ่งถามพระอาจารย์ว่า “หนูจะล้างห้องน้ำให้(พระอาจารย์)ได้ไหมคะ?” และในระหว่างการทำงานด้านนี้อย่างต่อเนื่องยาวนาน ท่านก็ได้รับการรดน้ำหัวใจหลายครั้ง ครั้งหนึ่งที่เป็นความภาคภูมิใจของท่าน คือ การได้เป็นที่ปรึกษาให้แก่เด็กมุสลิมในโรงเรียนปอเนาะ และได้ผลตอบรับที่ท่านบอกว่า ตื่นตันใจที่สุด คือ ได้อ่านข้อความของเด็กๆ ที่เขียนให้พระอาจารย์ เมื่อจบจากค่าย เช่นข้อความว่า “พวกผมรักพระอาจารย์มากนะครับ”

กระนั้น พระมหาธีรยุทธก็เห็นว่า ในการทำงานเพื่อให้คนพุทธ คริสต์ มุสลิมอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุขนั้น ต้องยอมรับอีกมุมหนึ่งว่า ทุกศาสนามีคนที่มีความคิดรุนแรงทั้งพุทธและมุสลิม การที่ท่านเข้าปอเนาะหรือโรงเรียนแสงธรรมฯ คนพุทธหัวรุนแรงจะประนามท่านว่า “เรียนสูงแต่ทำไมถึงเข้าไปในปอเนาะ สมอมมีปัญหาหรือเปล่า?” ส่วนคนมุสลิมที่หัวรุนแรงก็จะมองว่า “การที่พระเข้าโรงเรียนแสงธรรมฯ นั้น พระกำลังจะดึงเด็กๆ ให้เข้านับถือศาสนาพุทธ” ต่อเรื่องนี้ พระมหาธีรยุทธกล่าวว่า “เราต้องจำเสมอว่าทุกศาสนา ไม่มีศาสนาใดให้ดึงคนศาสนาอื่น มาเป็นศาสนิกของศาสนาตน” และอ้างถึงคำสอนของท่านพุทธทาสว่า “ให้เรานึกว่า ศาสนาคือบ้าน แต่ละบ้านสอนไม่เหมือนกัน แต่ทุกบ้านสอนให้คนเป็นคนดีทั้งหมดแล้วเหตุใดเมื่อเราออกจากบ้านเรา จะเป็นเพื่อนกับคนอื่นไม่ได้ เราสามารถเป็นเพื่อนกันได้เรารักกันได้ เราช่วยเหลือกันได้”

สตูล : ปรองดองข้ามสามศาสนา ผ่านงานสุขภาพ

สถานที่จัดงานว่าด้วยพหุวัฒนธรรมและการทำงานร่วมกันข้ามศาสนา ถัดไป คือ ที่จังหวัดสตูล ซึ่งมี**พระครูสุนทรธรรมนิเทศ** (ผู้ช่วยเจ้าอาวาสวัด ชนาธิปเฉลิม อ.เมือง) **อิหม่าม ฮาสัน พรัดขำ** (มัสยิดบูเก้ตบุหงา) และ **อิหม่ามการิม เก็บมาเม็น** (มัสยิดเรดอตูลูนันนะห์) เป็นแกนหลักด้าน เยียวยาจิตใจ ร่วมกับทีมพยาบาลวิชาชีพในการเยียวยาร่างกาย ได้แก่ **คุณ บุศย์รินทร์ ลิทธิภาจิรสกุล** (หัวหน้ากลุ่ม Care giver โรงพยาบาลสตูล) **คุณ เปรมยุดา พัฒชนะ** (รับผิดชอบงานผู้สูงอายุ กลุ่มงานเวชกรรม โรงพยาบาลสตูล) **คุณ ปิยพร** (นักวิชาการสาธารณสุขของเทศบาลเมือง สตูล) **คุณ ภัทรวดี หลีลิ่ง** (พยาบาลวิชาชีพ ศูนย์สุขภาพชุมชน รพ.สตูล) และ**คุณ อาทิตยา พรพันทิกา** (นักกายภาพบำบัดประจำการ) เป็นต้น

ตอนเช้า พระครูสุนทรฯ ต้อนรับคณะของเราที่วัดชมนาธิปเฉลิม โดยเล่าให้คณะดูงานของเราฟังว่า ได้แรงบันดาลใจมาจากการศึกษาดูงานของ ภิกษุณีที่ประเทศไต้หวัน ที่ท่านทำงานโดยไม่ได้เลือกว่าจะนับถือศาสนาใดๆ เมื่อกลับไทย จึงชวนอิหม่ามฮาสัน ลงพื้นที่โรงเรียนเพื่อบรรยายความรู้ความ เข้าใจในด้านศาสนาควบคู่ทั้ง 2 ศาสนาและหาจุดร่วมในการมีชีวิตอยู่อย่างมี ความสุขและปฏิสัมพันธ์ระหว่างศาสนา โดยมีโรงเรียนที่เข้าร่วมประมาณ 70 กว่าโรง

ต่อมา อบจ.สตูล ได้สนับสนุนให้สองท่านเป็นผู้นำศาสนาในการ บรรยายแก่เด็กมัธยมทุกโรงเรียนในจังหวัดสตูล ในชื่อ “โครงการกิจกรรมศานิกสัมพันธ์สัญจร” อีกด้วย และบางครั้งพระครูสุนทรฯ เป็นผู้บรรยายรูป

เดียวที่โรงเรียนมัธยม (โรงเรียนเอกชน) ของอิสลามโดยตรง ไม่มีนักเรียน พุทธ เนื่องจากอิหม่ามฮาสัน ตัดภารกิจอื่นหรือป่วย ซึ่งพระครูสุนทรฯ จะ เน้นเรื่องกิจกรรมในการอยู่ร่วมกันแล้วใช้เรื่องพิธีกรรมเบื้องต้นที่เหมือนกัน ของทั้งสองศาสนาเป็นเนื้อหาเสริม

ในงานด้านการช่วยเหลือผู้ป่วยติดเตียง และคนชราติดบ้าน คุณ บุศยรินทร์ เล่าให้ฟังว่า **ที่สตูล มีความเป็นพหุวัฒนธรรม ความสัมพันธ์ที่ดี ต่อกันตั้งแต่เดิมอยู่แล้ว เป็นสังคมฉันพี่น้อง เวลาคนมุสลิมตาย คนพุทธก็ มาช่วย เวลาคนพุทธตายคนมุสลิมก็ไปช่วย** ดังนั้นสิ่งหนึ่งที่เรายึดยืนอยู่ ตลอดในการทำงานเกี่ยวกับผู้ป่วยติดเตียงนั้น คือเวลาเจอผู้ป่วยที่เป็นพุทธก็ จะให้พระครูสุนทรฯอวยพรก่อน แล้วจากนั้น อิหม่ามฮาสัน หรืออิหม่ามกา รีม ก็ทำการขอคูอาร์ เมื่อเยี่ยมบ้านผู้ป่วยคนพุทธ พระครูสุนทรฯจะให้พร หลังจากนั้นอิหม่ามการีมจะขอคูอาร์ (สวดขอพรจากอัลเลาะห์) ให้ผู้ป่วย เมื่อไปบ้านของผู้ป่วยมุสลิม อิหม่ามฮาสัน หรืออิหม่ามการีมจะขอคูอาร์ให้ ก่อน แล้วพระครูสุนทรฯ จะสวดมนต์ให้พรตามหลัง

สำหรับผู้ป่วยมุสลิมชาย อิหม่ามจะใช้มือแตะไปที่หน้าอก แล้วกล่าว คำสวดภาษาอาหรับ มีความหมายว่า **“โอ้พระผู้อภิบาลแห่งมวลมนุษย์ หมายถึงพระเจ้าของมนุษย์ โปรดขจัดปัดเป่าความเจ็บป่วยนี้เถิด โปรด รักษาเถิด ไม่มีการรักษาใดๆ ที่จะดีเลิศไปกว่าการรักษาของพระองค์ ซึ่ง การรักษาของพระองค์นั้นจะไม่เหลือการเจ็บป่วยใดๆ”** เมื่อผู้ป่วยคนนั้น ได้เข้าใจถึงความหมายของบทคูอาร์นี้ จะสร้างกำลังใจให้ผู้ป่วยมีอาการที่ดี ขึ้นมาทันที และเมื่อคนเมื่อผู้ป่วยมีกำลังใจ ทีมงานก็รู้สึกสบายใจมีความสุข

พระสวมนต์ให้พร อิหม่ามสวดดูอาร์ ให้ผู้ป่วย

คุณบุศย์รินทร์ เล่าว่า “ตั้งแต่ปี 2552 เส้นทางการดูแลสุขภาพข้ามศาสนาของที่นี่ เริ่มจากการเอ็กซเรย์พื้นที่ สำรวจผู้สูงอายุและผู้พิการ เพื่อได้ข้อมูลจำนวนมา และสามารถให้การดูแลได้ตรงจุด ตรงประเด็น จนต่อมาได้รับรางวัล อสม.ระดับชาติ ในสาขานี้เลย”

ปีพ. ศ. 2559 รัฐมีนโยบายตำบลดูแลผู้สูงอายุที่มีภาวะต้องพึ่งพิงหรือที่เรียกว่า “โครงการพัฒนาระบบการดูแลด้านสุขภาพผู้สูงอายุระยะยาว (long term care) ในชุมชน” ทำให้มีงบประมาณในการอบรม Care Giver ครั้งแรกที่อบรมไป 11 คน ต่อมาเป็น 14 คน และครั้งหลังสุด มีการอบรมฟื้นฟู Care giver ใหม่ทั้งหมด พร้อมกับนิมนต์พระอาจารย์สุนทรฯ และพระอาจารย์อนันต์ ไปอบรม เพื่อเป็น care giver ด้วยเช่นกัน โดยใช้เวลาไปประมาณ 70 ชั่วโมง จนต่อมาพระอนันต์ก็ได้มีโอกาสดูแลพระบางรูปในระยะสุดท้ายของชีวิต ทั้งการฉีดยาอินซูลิน เจาะน้ำตาลแบบต่างๆ ดูแลแผลกดทับ ตลอด 2 เดือนก่อนที่พระรูปนั้นจะมรณภาพ

ต่อข้อสงสัยในประเด็นอ่อนไหวของการดูแลสุขภาพข้ามศาสนา คุณบุศย์รินทร์ เคยถามพระครูสุนทรฯ และอิหม่ามฮาสัน ว่า “ท่านคิดอย่างไรกับการเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงต่างศาสนา? และผู้นำศาสนาท่านอื่นเขาจะมองท่านว่าอย่างไร?” อิหม่ามฮาสัน ตอบว่า “พิธีกรรมกับกิจกรรมต่างกันใช่ไหม? เมื่อต่างกัน เราก็ต้องยอมจำนนว่าสิ่งที่เราไปทำนั้น ไม่ใช่พิธีกรรม สิ่งเหล่านี้เป็นกิจกรรมต่างหาก” คำตอบนี้ ทำให้กลุ่ม Care giver ที่เป็นมุสลิมทำงานได้อย่างสบายใจ

ในช่วงแรกการทำงานกับผู้นำศาสนา ยังมีความเกร็งๆ กันอยู่ เพราะไม่เคยทำงานร่วมกัน แต่พระครูสุนทรฯ ให้ความเป็นกันเอง จึงทำให้การทำงานสบายใจและง่าย มีความสุข หลังจากนั้น ทีมพยาบาลก็ได้เชิญอิหม่ามการีม ทำงานร่วมกัน และในปี 2563 นี้ พระครูสุนทรฯ แจ้งว่าจะมีทางผู้นำคริสต์ศาสนา คือ **ศาสนาจารย์ ดร.สมหมาย แสงสว่างสัจกุล** (ผู้นำคริสต์จักร จังหวัดสตูล) เข้ามาทำงานร่วมด้วย ทำให้ทีมพยาบาลสามารถลงเยี่ยมบ้านผู้ป่วยได้อย่างสบายใจเพราะมีผู้นำทุกศาสนาทั้งสามร่วมด้วย

ศาสนาจารย์เล่าให้ฟังว่า เดิมเป็นคนกรุงเทพฯ และย้ายมาสตูลได้ 38 ปีแล้ว เริ่มต้นด้วยการกล่าวว่า “เพื่อนรักที่สุดที่อยู่กรุงเทพฯ เป็นมุสลิมและเป็นพุทธ” แล้วเล่าต่อว่า ในช่วงปีแรกที่มาอยู่สตูล เป็นคนกลุ่มเล็กๆ ที่นับถือศาสนาคริสต์ ท่านได้ขออนุญาตผู้อำนวยการโรงพยาบาลสตูล เพื่อขอเยี่ยมผู้ป่วยสัปดาห์ละ 2 ครั้งและถ่ายทอดเรื่องราวในการบรรยายธรรมหรือเล่าเรื่องเกี่ยวกับพระคริสตธรรมคัมภีร์ให้ฟัง เสร็จแล้วจะไปเยี่ยมผู้ป่วยชาวพุทธและชาวมุสลิม ท่านได้เรียนรู้ว่าพี่น้องคนเหล่านี้ต้องการเพียงอย่างเดียว คือ การหายจากโรคภัยไข้เจ็บ คริสเตียนเชื่อในการอธิษฐานเพื่อใหหายจากโรค ไม่ว่าผู้ป่วยจะนับถือศาสนาใด แต่ท่านจะสวดอวยพรและอธิษฐานให้เขามีอาการที่ดีขึ้น ให้หายจากโรคภัยไข้เจ็บ บางคนที่ได้รับพรเป็นมะเร็ง และภายหลังแข็งแรงขึ้นจนกลับบ้านได้ เขาเชื่อว่าพระเจ้าให้ความช่วยเหลือ นั่นเป็นสิ่งที่ท่านประทับใจจากการที่เราได้อวยพรให้กับผู้ป่วย ดุจเดียวกับที่อิหม่ามการีมและพระครูสุนทรฯ กระทำเช่นกัน

ทีม Care giver ซึ่งมีคนไข้ในเขตเทศบาลเมืองสตูล ที่ต้องดูแลราว 84 ราย ทำงานกันอย่างเข้มแข็งมาก โดยแบ่งเป็น 4 ทีม มี Care Manager เป็นหัวหน้าแต่ละทีม และแบ่งพื้นที่ทำงานชัดเจน งานประสบความสำเร็จมาก สามารถฟื้นฟูให้ผู้ป่วย “ติดเตียง” เปลี่ยนเป็นผู้ป่วย “ติดบ้าน” และกลายเป็นผู้ป่วย “ติดสังคม” ใช้ชีวิตในสังคมได้อย่างมีความสุข คุณบุญศรีรินทร์ เล่าว่าเหตุการณ์ตอบรับที่ประทับใจมากครั้งหนึ่ง มีคนไข้พูดกับพระครูว่า ถึงจะตายไป ก็ไม่เสียใจ เพราะมีพระ มีอิหม่ามมาดูแลถึงบ้าน

การทำงานของเพื่อนรักต่างศาสนาที่สตูลถือว่าเข้มแข็งมากแม้ในช่วงโควิด-19 ทั้งพระและอิหม่ามยังลงพื้นที่เยี่ยมผู้ได้รับผลกระทบ ส่วนทีม Care giver ช่วยกันส่งของบริจาคที่ได้จากการบิณฑบาตของพระ ไปยัง Care manager ให้ส่งต่อผู้ป่วย เพื่อบรรเทาความเดือดร้อน ของบริจาคมีเกือบทุกอย่างแม้กระทั่งพัดลม บางครั้งเมื่อเยี่ยมผู้ป่วยติดเตียงหรือคนชราติดบ้าน และพบว่าผู้ป่วยยากจนขาดแคลน ของที่ผู้ป่วยจึงไม่ใช่แค่อาหารอย่างเดียว แต่รวมถึงสิ่งจำเป็นในชีวิตอีกด้วย (หม้อหุงข้าว พัดลม ฯลฯ) ทีมงานใส่ใจต่อประเด็น “ของที่พระบริจาคแก่มุสลิม มุสลิมสามารถรับประทานได้หรือไม่?” ด้วย โดยดูแลให้ของที่บริจาคไม่มีส่วนผสมของสิ่งที่ห้ามไว้ในหลักศาสนาและมีฮาลาล

(ภาพบน) เข้าแถวตรวจคัดกรองโควิด-19 ก่อนเข้ามัลลยบุตย์เกิดบุหงา

(ภาพบน) พระ ภิกษุณี ฉันทเพล และฆราวาส อาหารกลางวันที่มัลลยบุตย์เกิดบุหงา

หลังจบวงพูดคุยภาคเช้า คณะของเราเดินทางไปเยี่ยมเยียนผู้ป่วยทั้ง พุทธและมุสลิมจำนวนหนึ่ง แล้วรับประทานอาหารเที่ยงฝีมือแม่ครัวมุสลิม ที่มีสยิดบูเก๊ะตบุหงา ทั้งพระและภิกษุณีก็ฉันเพลที่นั่น ยังความประทับใจ ให้กับชาวพุทธหลายรูปหลายคนยิ่ง พระอิทธิยาวัธย์ถึงกับเขียนลง facebook ว่า **“บันทึกไว้ในความทรงจำ รับนิมนต์มาฉันเพลมัสยิดครั้งแรกในชีวิตและร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชาวบอแห่งเมืองสตูล”**

ในวงพูดคุยภาคบ่ายที่มีสยิดบูเก๊ะตบุหงา พระครูสุนทรฯ เล่าถึงการอยู่ร่วมกันระหว่างศาสนา ผ่านกิจกรรมของ วัดชนาธิปเฉลิม กับ มัสยิดมาบัง (มัสยิดกลางจังหวัดสตูล) กล่าวคือ สถานที่ทั้ง 2 แห่ง เมื่อมีพิธีกรรมใดที่ใช้เสียงดัง ก็จะสามารถได้ยินถึงกันและกัน แต่ทั้งสองไม่มีความขัดแย้งกัน เพราะจัดการแบ่งเวลาการทำพิธีกรรม และหันลำโพงออกจากกัน เพื่อให้เสียงไม่ดังมาชนกัน

นอกจากนี้ อิหม่าม ฮาสัน ซึ่งไม่ได้ร่วมพูดคุยกับเราที่วัดชนาธิปเฉลิม ในภาคเช้า เพราะไม่สบายและต้องไปโรงพยาบาล ครั้นในภาคบ่าย สามารถมาร่วมได้แล้ว จึงได้เล่าให้ฟังถึงธรรมเนียมของมัสยิดบูเก๊ะตบุหงา ที่มักนิมนต์พระมาบรรยายในงานสำคัญของมัสยิดด้วยเช่นกัน ตั้งแต่อดีต สมัยที่พระครูสุนทรฯยังเป็นสามเณร อิหม่ามคนก่อนของมัสยิดได้นิมนต์พระปัญญา นันทภิกขุมาร่วมงานและบรรยาย บางครั้งก็นิมนต์พระพยอมและอีกหลายรูปมาบรรยายเรื่อยมาจนถึงปัจจุบัน เพื่อสร้างความเข้าใจซึ่งกันและกัน ทำให้พื้นที่แถบนี้ ไม่มีความขัดแย้งทางศาสนา

ส่วนที่สาม

บทเรียนและสิ่งท้าทายต่อชายแดนใต้

ความประทับใจและการเรียนรู้

1) พลังของความเป็นผู้หญิง (femininity) ในงานสร้างสันติภาพ : การต้อนรับอย่างอบอุ่นจากคณะภิกษุณี ที่ละเอียดลออ ใส่ใจในเรื่องเล็กๆ ต่อคณะเพื่อน และการพาคณะของเราไปเยี่ยมเยียนผู้ป่วยและผู้สูงอายุในกรณีต่างๆ ที่ตำบลเกาะยอ สงขลา นั้น แสดงให้เห็นถึงพลังของความเป็นผู้หญิงในการทำงานเพื่อสันติภาพเชิงบวกได้เป็นอย่างดี คุณกนกพร ชูพันธ์ (จาก อ.ปะนาเระ ปัตตานี) กล่าวว่า “สิ่งที่ประทับใจที่สุด คือ ความเป็นผู้หญิงที่ใส่ใจในรายละเอียดต่างๆ แม้กระทั่งรูปแบบของการเยี่ยมผู้ป่วย ที่ให้ความสำคัญอย่างมาก ยกตัวอย่าง เช่น การพูดคุยกับผู้ป่วย การสอบถามข้อมูลรวมถึงรายละเอียดปัญหาต่างๆ นั้น จะทำหน้าที่โดยผู้หญิงซึ่งจะรู้สึกอบอุ่นและละเอียดละไมมากๆ”

2) “แมงมุมถักใย” เชื่อมสายสัมพันธ์ให้มิประสบการณครั้งแรก : แม้คนพุทธและคนมุสลิมจะอยู่ในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ด้วยกันนับตั้งแต่อดีตมา แต่ความกังวลใจหลายอย่างก็ทำให้หลายครั้ง คนรุ่นปัจจุบันไม่เข้าไปในศาสนสถานของเพื่อนต่างศาสนา ก๊ะ พาฮีส๊ะ ท้วงาม (อ.ยะหา จ.ยะลา) เขียนสะท้อนการดูงานครั้งนี้ว่า เดิมทีเข้าใจเพียงว่า พหุวัฒนธรรมคือ พุทธ มุสลิม อยู่ร่วมกันได้ ทำกิจกรรมไปไหนมาไหนร่วมกันในพื้นที่กลางๆ ได้

การเยี่ยมทิพยสถานธรรมภิกษุณีอาราม ที่ ต.เกาะยอ จ.สงขลา สำหรับ ก๊ะ พาสีสะ นั้น คือ การได้มีประสบการณ์ “เข้าไป” ในศาสนสถานของเพื่อนต่างศาสนิกครั้งแรก แม้ว่าจะมีสิ่งเลใจในช่วงแรกๆ ดังที่ก๊ะเขียนว่า “ก้าวแรกที่ได้เข้าไปในอารามภิกษุณี ตอนแรกก็ตกใจพอสมควร ‘อ้าวมุสลิมเข้าวัดได้ไง’” แต่ก๊ะได้ทดลองเรียนรู้เพิ่มเติมว่า พหุวัฒนธรรม “มีมากกว่านั้น” การเข้าไปในศาสนสถานของเพื่อนต่างศาสนิกจึง “...ทำให้ตัวเองตื่นเต้นอยากเรียนรู้มากขึ้น ขอบอกเลยว่า (เป็น) ครั้งแรกในชีวิต ที่ได้เข้าอารามพระภิกษุณี ตื่นเต้น ประทับใจจนบอกไม่ถูก”

ด้วยความประทับใจดังกล่าวนี้เอง เราจึงได้เห็นภาพอันงดงามที่ ก๊ะ โอบกอด ภิกษุณี ธัมมกมลลา อย่างสนิทสนม ทั้งยังช่วยกันกับอุบาสิกา ผู้ช่วยภิกษุณี เดินแบกย่ามสีกรักแดง ซึ่งเป็นดังกระเป๋าเดินทางของภิกษุณี ขึ้นรถไปกับเราอีกด้วย (ดูภาพหน้าก่อนหน้า)

ความประทับใจทำนองเดียวกัน เกิดขึ้นกับก๊ะ อีกครั้ง เมื่อเดินทางไปถึงวัดชานาธิปเฉลิม จังหวัดสตูล ซึ่ง “เป็นครั้งแรกในชีวิตที่ได้เห็นภาพที่งดงามของพหุวัฒนธรรมที่อยู่ร่วมกัน อย่างครอบครัวเดียวกัน ทุกคนต้องรับด้วยใบหน้าที่ยิ้มแย้มแจ่มใสเป็นกันเองทั้งพุทธมุสลิมที่อยู่ในวัดโดยปราศจากความหวาดระแวงต่อกันและต่อสาธารณชนอยู่ด้วยความเข้าใจอะไรคือพิธีกรรมอะไรคือวัฒนธรรม ตัวเองไม่เคยนึกไม่เคยฝันว่าจะมีเพื่อนเป็นพระภิกษุณี และได้รู้จักพระหลายๆองค์ สร้างความตื่นเต้นเป็นอย่างมากและได้ร่วมรับประทานอาหารด้วยกันในมัสยิดบูเกะตุงกา และไม่คิดว่าภาพเหล่านี้จะเกิดขึ้นกับตัวเอง พระทุกองค์ให้ให้ความเคารพ ให้ความรัก ความเมตตา

กัน รักเราเหมือนเราเคยรู้จักกันมานาน รู้ลึกรอบอุนอย่างบอกไม่ถูก” ความประทับใจจากมิตรภาพและความอบอุนเหล่านี ทำให่กะถึงชั้นลงทำยว่า “และจะขอบอกว่า ‘รักนะหลวงพี่’ ”

3) การดูแลสุขภาพข้ามศาสนาอย่างเป็นระบบและบูรณาการ : คุณ **ปฐมาวดี ทองธรรมชาติ (ประธาน ดันกล้าพันธุ์ใหม่จังหวัดยะลา)** ซึ่งเป็นกลุ่มที่ชวนเยาวชนทั้งพุทธและมุสลิมทำกิจกรรมสาธารณประโยชน์ กล่าวถึงความประทับใจต่องานของของกลุ่ม Care giver ทั้ง CM และ CG เพราะมีระบบการทำงานที่ชัดเจน เป็นรูปธรรม สามารถจับตองได้ ใช้เรื่องพหุวัฒนธรรมของพี่น้องพุทธ มุสลิมในพื้นที่ ทั้งยังมีผู้ศานามาเป็นแกนหลักในการตั้งจิตอาสาเข้ามาร่วมงานในทุกบริบท นำหลักธรรมของทุกศาสนามาเป็นจุดร่วมในการทำงาน ให้เกียรติซึ่งกันและกัน บนความแตกต่างแต่ไม่แตกแยก

4) **เน้นกิจกรรม มากกว่าพิธีกรรม** : เป็นคตสำคัญที่คณะดูงานเพื่อนรักตางศาสนา ได้เรียนรู้และน่าจะนำไปใช้อยบายสร้างความเข้าใจการทำงานข้ามศาสนาต่อได้ดี เพื่อให้เพื่อนตางศาสนาสามารถทำกิจกรรมตางๆ ที่จัดขึ้นได้ โดยไม่ขัดต่อหลักศาสนาใดๆ ทั้งนี้ เพราะในพื้นที่สามจังหวัดภาคใต้ ยังมีความคลุมเครือเรื่องหลักการศาสนาเกี่ยวกับ “กิจกรรมและพิธีกรรม” มีอีกหลายพื้นที่ หลายชุมชนที่ยังแยกไม่ออกในเรื่องของพิธีกรรม กิจกรรม และพหุวัฒนธรรม เช่น กิจกรรมวันเด็ก มีชุมชนมุสลิมหลายแห่งที่ยังแยกไม่ออกว่าเป็นกิจกรรม ไมใช่พิธีกรรม จึงทำให่เด็กๆ ไม่สามารถร่วมงานวันเด็กได้ ซึ่งเป็นสิ่งที่ตองสร้างความเข้าใจกันต่อไป

5) หลัภธรรมร่วมแห่งการเป็น “ผู้ให้ก่อน” ข้ามศษสนษ : คณะตุงนได้พบเห็นความสัมพันธ์อันน่ำประทับใจ และการเรียนรู้อัภธรรมจากกันและกัน ระหว่าง “แม่หญิง” กับ “ลูกหลง” ในฐษณะผู้นำท่งศษสนษและท่งสังคม ซึ่งได้นำลัภธรรมจากท่งสองศษสนษ มาร่วมกันท่งงานพัฒนษจิตตษสษและงนยวชนท่งพุทธและมุสลิม ร่วมท่งการท่งงานร่วมกันระหว่างพระครูสุนทรฯ อีหม่ำม ฮัสัน และอีหม่ำมการิม ที่ใช้มิติด้ำนสุขภษพณำ ผสมกับลัภธรรมร่วม ในการดูแลสษสัมพันธ์ของท่งชษวพุทธและมุสลิมในพื้นที่สตุล ดังที่คณะจกบัตตษนีกล่ำวว่า “การที่เรจจะไปลงพื้นที่แต่ละครั้งนั้น เรจต้องเป็นผู้ให้ก่อน เขจจะได้อู้สึกว่ำเขจได้อะไรจกการที่เรไป เรจจึงจะได้อจกเขจกลับคีนมษภษหล่ง”

6) “ไม่มีขีดจกักในค่ำว่ำเพื่อน” และ “มิตรภษบ่ำบัต” : วลีสองวลีจกการตุงนษที่ต่งและสตุล (ต่งล่ำดับ) สร้งเรงบันดลใจให้ท่งภิกษุณีจกสงชลษ ยวชนสมษชิกคณะตุงนษจกยะลษ ให้เห็นว่ำ “กัลยณมิตรสมษภษเกิดขึ้นได้ท่งที่ท่งเวลษ” และอยกกลับไปสร้งงนยวชนบูรณษการร่วมภษคีเครือข่ยต่งต่ง ส่งเสริมให้เกิดความรู้ความสษมัคคี และท่งลษยมษยัคติให้กลุ่มยวชนและเครือข่ยนอพื้นที่ โดยเฉพาะมษยัคติที่ว่ำ พุทธ-มุสลิมไม่สามารถอยู่ร่วมกันได้

ข้อท่งทษยของงนยวชนข้ามศษสนษในสษมจ้งหวัตภษคได้

แม้ประต่งใจถึงการท่งงานข้ามศษสนษ ท่งเรื่อ และงนยวชนที่พระและอีหม่ำมท่งสองลงพื้นที่ ร่วมกับกลุ่ม care giver เยี่ยมเยียนผู้ป่วยท่งพุทธ

และมุสลิมอย่างไม่รู้เหน็ดเหนื่อย แต่เมื่อย้อนพิจารณาการประยุกต์ใช้โมเดล เหล่านี้กับสามจังหวัดภาคใต้แล้ว ยังมีสิ่งท้าทายหลายประการ ได้แก่

1) **ความแตกต่างด้านภาษาและการสื่อสาร : พระครูโมฆิต**
สุตาภรณ์ (ท่านขาว) และสมาชิกคณะดูงานอีกหลายคนก็เล็งเห็นถึงความท้าทายในด้านภาษาและการสื่อสาร ซึ่งในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้มีความแตกต่างกัน ในขณะที่จังหวัดสตูลหรือที่ตรังใช้ภาษาไทยกลางกับภาษาใต้ที่คล้ายคลึงกันในการสื่อสาร ในสามจังหวัดชายแดนภาคใต้ เช่น ในพื้นที่ปะนาเระ จังหวัดปัตตานี นั้น ส่วนใหญ่คนมุสลิมจะใช้ภาษามลายู ซึ่งเป็นปัญหากับพระและชาวพุทธหลายคนที่ไม่สามารถสื่อสารภาษามลายูได้ กระนั้นก็ตาม ท่านขาวเสนอว่าน่าจะพอหาวิธีแก้ไขได้ด้วยการหาเครือข่ายที่เป็นคนอิสลามและสามารถสื่อสารภาษามลายูได้เป็นสื่อกลางในการสื่อสารของเรา

2) **ประสิทธิภาพในการประสานงาน** ความท้าทายด้านภาษาท่ามกลางบรรยากาศที่มีความไว้วางใจกันน้อย ทำให้เกิดประเด็นความยุ่งยากด้านการประสานงานมากขึ้น ท่านขาวเห็นว่า ถ้าหากเป็นผู้หลักผู้ใหญ่ในพื้นที่ช่วยประสานงานนำทางให้ จะมีประสิทธิภาพมากกว่าการที่พระนอกพื้นที่หรือต่างอำเภอจะเป็นผู้ประสานงานเอง ตัวอย่างเช่น กิจกรรมโครงการ “ปัน ปัน บุญ” ที่เครือข่ายสมาชิกโครงการเพื่อนรักฯ ได้จัดขึ้นในเดือนตุลาคม 2563 นั้น คณะผู้จัดได้ผู้หลักผู้ใหญ่อย่างท่าน **อัญญิ สะมาแอ สะอา** แห่งบ้านท่าน้ำ (ต.ท่าน้ำ อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี) และ **พระ เรวัต ธีรสิทธิ์ (ท่านเว้าะ)** เจ้าอาวาสวัดเทพนิมิตร (ต.บ้านกลาง อ.ปะนาเระ จ.ปัตตานี)

ซึ่งเป็นพระนักพัฒนาและสามารถพูดภาษามลายูได้ดีมาก ช่วยประสานในส่วนต่างๆ จึงทำให้โครงการปันปันบุญประสบความสำเร็จอย่างมาก

3) ความไม่ปลอดภัยในพื้นที่สามจังหวัดชายแดนภาคใต้ : **อ.ธิดาวรรณลัทธิน** และสมาชิกอีกหลายคนเห็นตรงกันว่า ที่ตรางและสตูลไม่มีบริบทเรื่องขัดแย้งถึงตายเหมือนชายแดนใต้ ซึ่งมีกลุ่มทั้งคนทั้งพุทธและมุสลิม ที่ไม่เห็นด้วยกับการทำงานสร้างสัมพันธ์ข้ามศาสนา กลุ่มคนเหล่านี้เป็นกลุ่มที่มีอำนาจในสังคม ในขณะที่ที่ตรางและสตูล การทำงานข้ามศาสนาเผชิญเพียงแต่ความรุนแรงทางคำพูด แต่สามจังหวัดภาคใต้เผชิญความรุนแรงที่ก่อให้เกิดความเสียหายด้านร่างกายและทรัพย์สิน ทำให้มีความไม่ปลอดภัยในชีวิตและขาดพื้นที่ปลอดภัยในการทำงาน

เอกสารอ้างอิง

Lederach, John Paul (2005) *The Moral Imagination : The Art and Soul of Building Peace*. (NY : Oxford University Press)

Mindell, Arnold (2002) *The Deep Democracy of Open Forums: Practical Steps to Conflict Prevention and Resolution for the Family, Workplace, and World*, Newburyport, MA : Hampton Roads Publishing.

เลเดอร์ช, จอห์น พอล (เขียน) โคทม อารียา (แปล) (2555) **พลัทธิธรรมแห่งจินตนาการ : ศิลป์และวิญญานการสร้างสันติภาพ**, นครปฐม : สถาบันสิทธิมนุษยชนและสันติศึกษา มหาวิทยาลัยมหิดล.

งานสร้างสันติภาพและการปรองดองท่ามกลางพื้นที่ที่มีความขัดแย้งรุนแรงเรื้อรังหลายสิบปี โดยเฉพาะจากระดับชุมชนท้องถิ่นขึ้นมา นั้น ไม่สามารถใช้วิธีแบบเส้นตรง ใช้หลักตรรกะแบบตรงไปตรงมาได้ เพราะบริบทสถานการณ์เกี่ยวข้องกับความคิด จิตใจ อารมณ์ ความรู้สึก และชีวิตทั้งชีวิตของผู้คน ซึ่งซับซ้อนมากเกินกว่าจะใช้การทํานายผล คาดการณ์ ควบคุมและกะเกณฑ์หาตัวชี้วัดเชิงปริมาณได้ ในบริบทเช่นนี้ เราไม่สามารถใช้เพียงหัวสมองคิดวางแผนได้ แต่จำเป็นต้องใช้ทั้งเนื้อตัว หัวใจ และจิตวิญญาณ “ลงไปขลุ่ก” อยู่ในสถานการณ์หรือเรียนรู้จากคนที่อยู่ในสถานการณ์จริง

มหาวิทยาลัยมหิดล
Mahidol University
Wisdom of the Land

โครงการนี้ได้รับทุนสนับสนุนจาก มหาวิทยาลัยมหิดล

ปีงบประมาณ 2563